

Arap Baharında Zihinleri Oryante Etmek: Tarihin Veya Zihinlerin Oryantasyonu

Doç. Dr. Altan ÇETİN*

*Göğün İmgelerini yansıtan köpüklü dalgalar,
Mistik ve vakur, karışmış birbirine
Zengin müziklerinin güçlü korosuyla
Günbatımının renkleri gözlerimden
yansımakta.
Orada yaşamıştım.
Baudelaire*

Modern zamanlarda felsefenin gidişatı bir bakış açısına göre tarih odaklı bir hayat felsefesi kurgusuna dönmüştür. Hermeneutik denilen yorulama yöntemi bir bakıma tarihselci ve tarihsici bakışların özelinde evrenselci ve öznelci bakış açılarını karşı karşıya getirdi. Artık büyük söylemlerin ve sistemlerin yerine tekil durumlar ve anlamların zamanıydı. İnsan zihni zaman yani tarih içinde oluşan ve kurgulanan bir varlık alanı olarak kabul ediliyordu. Tarihselcilik tarihsiciliğin üstünde o mağrur tahtını kurmuştu. Hayatın arkesi artık tarihti. Tarihin arkesi ise hayat. Bu ikisi ise zihnin temel taşları. Bu noktada zihinlerin kurgulanması tarihin kurgusu ile olabiliyordu. Dostluklar ve düşmanlıklar inşa etmenin en sağlam kaynağı artık tarih olmuştu. Bu doğrultuda emperyal maksadların öncü birliklerinden birisi de oryantalizmle kol kola gezen tarihti artık. Millet var etmede ya da var olanları dönüştürmede en etkili silahlardan birisi idi tarih. Zira bilinç ve farkındalıklar onun üzerinden kuruluyordu. İşte Arap Baharı denilen süreci yaşadığımız bu zamanda Osmanlı Devletinin son devrinde Ortadoğu denilen yerde yaşananların tarihselci bir analizi fikri müktesebatın değerlendirilmesi, bakış açımızın tespiti ve tenkidi bakımından önemlidir. Benzer değerlendirmelerin Arap düşünürlerce de yapılması karşılıklı bir sentezin kurulmasına yardımcı olabilecektir.

Osmanlı Devletinin ekonomik ve teknolojik durgunluğa girmesi ile karşısındaki dünyanın ekonomik ve teknolojik hedefleri bakımından gerek kaynak gerekse de stratejik mana bakımından İslam coğrafyası ve genel olarak modern adıyla Ortadoğu göz önünde ve hedef de bir yer oluverdi. Bu arada bu akımın yelkenine Fransız İhtilalinden doğru rüzgârlar esmekteydi. “Milliyetçilik” ve “özgürlük” kavramlarının etkisiyle yoğrulan zamanın ruhunu

* Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

belki de anlayamayan veya “ayak uyduramayan” ya da direnemeyen Devlet-i Aliyyemiz hasta adam olarak ilan edilmişti. Kapitülasyonlar vererek merkantilistleşen ve nihayet kapitalistleşen bir çağa toprak zenginliği ve vergisine dayalı bir sistemle ne kadar karşı durulabilirdi. Bilakis o ayrıcalıklar bu dünyayı iyi okuyamamanın hazin sonuçları olarak nihayet duyun-ı umumiye olarak kapımıza dayanacaktı. Ekonomik durgunluk çağın yeni formu olan teknolojik geriliği de intaç edince tarihin akışı makûs sistemini işletivermişti. Artık doğulu zihinler bölünmeye başlamıştı. Zira “ilerleme” kavramı ve “geri kalmışlık” olgusu milliyetçilik ve özgürlük söylemleri ile at başı Ortadoğu coğrafyasında yayılmaktaydı. Bu tarihin doğal gidişatıydı ve kaşınılamazdı. Dolayısıyla zihinlerin karıştığı ilk nokta bu ekonomi fetişizmiyle destekli ilerleme sendromuydu. Osmanlılar iddiaya göre bir dünyayı geri bırakmışlardı ve bağımsızlık ilerlemenin ilk şartıydı. Bu noktada tarihin akışı tersine çevrilmiş ve zihinler geri kalmışlığın kuytu köşelerinde kurgulanmaya başlamıştı. Zamanımızda “Arap Baharı” denilen bu zaman dilimi ve sürecinde zihinlerin yeniden oryante edilmesi gereken bu zamanda, tarihin her iki taraf açısından da (Türk/Arap) öğrenilmiş çaresizlikleri, düşmanlıkları ve şartlanmaları dayattığı zihinlerimizi yeniden ve bir kere daha yeni kavramlarla şekillendirmemiz zarureti vardır. Siyasi ve ekonomik bakışların yerine medeniyetçi ve umrancı bir nazarla olaylara bakmak birlikteliğin daha münbit bir zemini olabilecektir. Zira görülmüştür ki ekonomi ve teknoloji bu çağın vazgeçilmez araçları olarak amaca dönüştürülmeleri halinde sadece bunları üretene yani ana karaya ve emperyal güce bağımlılık doğurmanın ötesinde bir fayda sağlamamaktadır.

Bu konun diğer ucu ise diğerine Arap ve Türk kavramlarıyla bakmak meselesidir. Kültür var oluşumuzun yadsınamaz gerçeğidir. Bu gerçeğin doğurduğu millet kavramı da bir süreç içinde bir toplumun en doğal şekillenmiş halini ifade etmektedir. Dil bu noktada önemli ve esastır. Burada Hz. Mevlana'nın şu yaklaşımı sanıyorum ki çözüme çok yaklaşılabilir bir durumu sağlayacaktır. “Aynı dili konuşanlar değil aynı duyguyu paylaşanlar anlaşılır.” Dolayısıyla kavramsal ve zihinsel oryantasyonda kavimler üzerinden bir öteki inşasına varan tarih yaklaşımlarının yerine anlamlar ve müşterekler üzerinden bir bakışın yapılması zarureti vardır. Osmanlıların Yirminci asrın başında yaşadıkları olayların sorumlusu şimdiki Arap toplumu değildir, herkes tarih önünde rolünü oynamış ve çekip gitmiştir. Zamanın hükmünü en adil ve kalıcı olandır. Türkler olarak Araplar ya da İranlılarla hala tarihin bugüne aslında ciddi bir yansıması olmayan ve sorunların çözüme gerçekçi katkılar sağlamayan durumlarını birbirimize karşı fıskırtmaktan ziyade Türkler ve Araplar açısından bu olayların sonucunda kimin karlı çıktığı ve bu süreçte hangi stratejilerin kullanıldığı ve gelecekte bu

mana da stratejilerin nasıl yenilenebileceğinin hesabı yapılmalıdır. Zira ne Osmanlı Devletini geri getirmek mümkündür ne de Arapların emperyalistçe sömürülüp çöpe atılmış hayallerinin canlandırılması. İsrail gibi koskocaman bir heyulayı bölgeye bırakıp giden emperyal güçle yüzleşemeyen Türk ve Arap akli daha birbirini arkadan vurdu, geri bıraktı gibi sonuca tesir etmeyen, araya duvarlar örmekten başka bir işe de pek yaramayan kısır döngüler ve kör dövüşlerinde zaman kaybetmeye devam etmekle hukuk, bilgi ve ekonomik sistem odaklı bir umrana ulaşmaya ve gerçek anlamda fikirde ve işte birlik haline gelmeyi daha uzun devirler bekleyeceklerdir. Bu sebeple aşılması gereken birinci zihni bariyer bu anlamdaki ötekileştirmelere karşı zihnin ve kavramların oryantasyonundan geçmektedir. Bu da tarihin bu noktalardan yeniden veya tersten okunması, arşiv belgelerinin içinde saklı pek çok önemli bilginin halkların bölünmesine değil birleşmesine hizmet edecek şekilde ortaya konması gereklidir.

Tarihin önünde Arap baharının eşliğinde geçmişe dairle hesaplaşırken emperyal nüfusun zihinlerimize ve bölgemize nüfuz ederken özgürlük ve ekonomi söylemi yanında kullandığı bir unsur da dini ve kültürel azınlıklar meselesidir. Bu konu aynı azınlıklar bugünde mevcut olduğu için dün olduğu gibi bugün de meşru bir müdahale nedeni olarak ortada durmaktadır. Ortodokslar üzerindeki koruma çabaları, Kudüs ve Filistin'deki kutsal yerlerin korunması gibi gerekçeler bölgedeki etnik ve dini tüm ayrışmaların tahrik edilmesi ve bu yolla müşterek duyguların insanların birbirini göremez hale gelip birbirlerini yok etmeleri sonucunda beklenen maksatlar ve manipülasyonlar emperyal beklentiler adına dün gerçekleşmiş bugün de Keşmir ve Filistin gibi yerlerde kan durmadan akmakta ve müdahale şartları durmadan canlı tutulmaktadır. Dolayısıyla ekonomik ve milli unsurlarla büyük bloklar bölünürken yapının asli unsurları haricindeki bölgede küçük yapılar da amaç uğruna araçsallaştırılmıştır. Hesap etme, fayda umma ve araçsallaştırma geçen yüzyıl içinde Ortadoğu'nun yaşadığı ve hala yaşamaya devam ettiği en büyük sıkıntılardan birisi olmuştur. Bölgedeki dini ve etnik durumlar değişmediğine göre geleceğe dair zihinsel planlamalarda bu konunun dikkatle değerlendirilmesi zarureti her türlü şüpheden varestedir. Tarih bize geçmişte olanı anlattığı gibi var olma potansiyeli olanları da öğretir.

Bu noktada dikkatlerin çekilmesi gereken bir husus peki bu durum nasıl sağlanmıştı sorusudur. Bu sorunun cevabı yapının büyük unsurları ve daha küçük parçaları açısından basit görünmekle beraber son derece önemli bir cevapta saklıdır. Eğitim. Osmanlı Devleti'nin askeri başarısızlıkları ve gerilemesi onu askeri düzeyde reformlara itmişti. Bu noktada artık

batılı subayların ve dolayısıyla fikirlerin askeri zihinler üzerinden bölgeye ulaşmaya başladığı görülür. Bunun malzeme ve silah ithalatı gibi ekonomik arka planı olan durumlarla birlikte düşünülmesi askeri bir sınıfın teşekkülü ki Suriye, Mısır ve Libya’da bunun örnekleri sömürge sonrası dönemde askeri karakterli ihtilallerle ve diktatörlerle (Saddam, Hafız Esad, Hüsnü Mübarek vb.) kendisini göstermiştir. Bunu silahlanma zorunluluğu ve sonraları yarışında değişik ülkelere!!! büyük paralar ödenerek alınan silahların maliyetlerinin halka yansıyamayan öz gelirler gibi neticeler doğurması ve idarelerin diktatörlüklere dönüşmesi sonucu yaşanmıştır. Artık kurallar bölgenin dışında belirleniyor, bölge ise kukla idareler, askeri rejimler ve ekonomik yolsuzluklar ve geriliğin gölgesi altında yaşamaya mahkûm bırakılıyordu. Bu bakımdan zihinlerimizde eğitim konusu ve özelde ise tarih eğitimi ve kitaplarının yeniden düzenlenerek emperyal amaçlar için kurgulanmış soğuklukların yerine bölge ve halkların menfaatine yapısal yaklaşımlarla yeniden düzenlenmesi zarureti kesindir. Mısır’da bulunduğumuz dönemde Tarih bölümlerindeki pek çok tarihçi bu durumu samimi olarak bizimle paylaşmışlar ve bu kitapların harici zihinlerde kurgulanarak milli dillerde yayınlandığı ifade edilmişti. Bugün Arap Baharı diye yaşananların bir anlamı da sömürge devresi sonrası kurulan ve çoğunluğu Sovyet destekli veya bulaşığı rejimlerin temizlenmesidir. Ancak bunun yerine sivil görünümlü yeni ve fakat farklı tarzda bir ihtilal karakteristiği ikame edilmemesi son derece önemlidir. Dikkat edilirse Arap Baharı yaşanan ülkeler Sovyetlerle ciddi temasları olmuş ve pek çoğunun için Şii-Sünni veya aşiret gerilimlerinin bulunduğu idarelerdir. Ve bunlar bugün İslamcılarının tehdidi ya da İranla temas gibi emperyalin “emniyet sübaplarınca” kontrol ve tehdit altındaymış algısı uyandırılan veya uyandırılacak olan yapılardır. Burada “halk” kavramı işte tam da devrim kelimesinin meşru aracı olarak güncelde dikkatleri çekmektedir. Halk kavramı insan odaklı olarak bahsedilen tarih algısının merkezi kavramlarından birisidir. İnsanın ve halkların yapıp etmeleri olan tarih tarihselci bir bakışla insanın kendini tanıma imkânının tarihte olduğunu söyler¹ ve bunun yolunun da anlamadan geçtiğini ifade eder. Burada devreye yorumlar ve kurgular girer. Hakların kendi mukadderatını belirlemesi söylemi özgürlük ve demokrasi talebiyle birleşerek artık yukarıdan gelen askeri devrimlerle oluşan idare değişimleri yerine aşağıdan gelen halk tabanlı hareketlerle elini kirletmeden ve halklardan yana görülerek geçmişteki sakıncalı ve sorunlu imajları temizleyen bir yaklaşımın bir strateji olarak varlığını düşünmek sanal devrimlerle facebook hükümetleri kurulmaya başlanması sonucunun bölge için doğuracağı sorunlar aşikârdır. Dolayısıyla aşılması gereken zihni bir bariyer de eğitime dair olanıdır.

¹ Doğan Özlem, “Tarih, Tarihselcilik ve Hermenetik”, *Türkiye’de Tarih Yazımı*, (Ed. Vahdettin Engin-Ahmet Şimşek), İstanbul, 2011, s. 362.

Müşterek olarak ders kitaplarında objektif kabullere dayalı kurguların söz konusu olduğu çalışmalarla yakınlaşmanın sağlanmaması zaruridir. Eğer tarihte açılan gedik kapanmazsa çağın ruhundan esip duran rüzgârlar oradan buradan sızmaya ve bünyeyi hasta etmeye devam edecektir.

Maddi güç dengelerinin bozulması entelektüel dengelerin de bozulması ile Doğu Batıdan gelecek her şeyi kabullenme yatkınlığı kazanmıştı. Bu yatkınlığı sağlayan sihirli kavramsa “özgürlük” idi. “Özgürlük sözcüğü birçok anlam ifade ediyordu. Ancak XX. y.y.’ın başında, henüz Ortadoğulular tarafından, yabancı hâkimiyetinden kurtulmak ya da ileride kullanılacağı şekliyle bağımsızlık anlamında kullanılmıyordu. Vatandaşın hükümetin yasal olmayan ve keyfi eylemlerinden kurtarılması, daha da geliştirilerek, hükümetin kurulmasına ve yürütülmesine katılma hakkı şeklindeki Batılı anlamda kullanılıyordu. Bu düşüncenin ithali, uyumu ve büyük ölçüde uygulanması XIX. ve XX. y.y.’daki önemli siyasi gelişmelerden biridir. Özgürlük; eşitlik ve kardeşliğe göre, en azından siyasi anlamıyla, yeni bir sözcüktü. İslami kullanımda “özgür ve özgürlük” sözcükleri, önce hukuki, sonra da toplumsal bir anlam taşımıştır. Özgür bir kadın ya da erkek, köle olmayan kişilerdi. Sözcük, zorunlu çalışmadan ve başka yükümlülüklerden kurtulmuş olmak gibi bazı durumlarda belirli ayrıcalıkları ve bağımsızlıkları ifade etmek için de kullanılırdı. Ancak “özgürlük” kavramı, yönetimin niteliği ile iyi ve kötü yönetimler karşıtlığı hakkında yaygın olarak sürdürülen İslami tartışmalarda kullanılmazdı. Müslüman geleneğine göre tiranlığı karşıtı özgürlük değil, adaletti. Vatandaşlık anlamında özgürlük, başlangıçta sınırlı bir çekiciliği olan alışılmadık bir tad vermişti; ama Avrupa’dan ithal edilen yeni milliyetçilik ve yurtseverlik düşünceleriyle birleşince ve sadakat ile kimliğin, dolayısıyla da bağlılık ve yasallığın belirleyenleri olarak millet ve ülke dinin yerine geçince, özgürlüğün gücü iyice artıyordu.² Artık Ortadoğu’da adalet değil özgürlük isteniyordu. Bunu sağlamanın yolu ise devlet değil dışarıdan gelecek her türlü destek olmuştu. İşte bu “Ortadoğu’ya gelen vatanseverlik ve milliyetçilik düşünceleri, özgürlükçü ve muhalefet hareketleriyle ilişkiliydi. Genellikle vatanseverlik, var olan siyasi düzeni pekiştirirken, milliyetçilik baltalıyordu. Vatanseverlere göre ülkenin bağımsızlığı kabul edilmiş bir gerçektir ve özgürlük, ülkede yaşayanların durumlarına ilişkindi. Milliyetçilere göre devlet baskıcı, yabancı olabilirdi; ülke ve millet yabancı ve bölünmüş bir yönetim altında olabilirdi; bu sapmaların sonu ve milli bağımsızlıkla birliğin elde edilmesi özgürlük demektir.”³ İşte bu özgürlük bakışı Osmanlı coğrafyasında önce Hıristiyan tebayı ve

² Bernard Lewis, *Ortadoğu*, (Çev. Selen Y. Köley), Ankara, 2010, s. 390, 398,400.

³ Lewis, *Ortadoğu*, s. 412.

ardından ise Arap dünyasını etkilemişti. Ancak bu hareketlerin sonucunda bölgede özgürlük ya da bağımsızlığın yerini sömürgeci idareler almıştır. İlk dönem İngiliz ve Fransızların vesayetinde geçilirken 30lar Almanya ve İtalya nüfuzunun da bölgede varlığını hissettirdiği zamanlar olacaktır. İkinci Dünya savaşı sonrası dönem ise ABD ve Sovyet Rusya'nın hegemonyasının gölgede estiği zamanları temsil eder. Bu süreç içinde 1945li yıllar Mısır, Suriye; Irak, Lübnan ve Yemen gibi ülkelerin, 1951 Libya, 1956 Sudan, Tunus ve Fas, 1960 Moritanya, 1960–61 Kuveyt, 1961–62 Cezayir, 1967 Güney Yemen, 1971 Körfez emirliklerinin⁴ müstakil oldukları görülür. Post-Sovyet dönemde ise artık Arap Baharı denilen döneme girmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla tarihi oryantasyon ve zihinlerin yeniden kaostan kurtulması devresinde bu “özgürlük” kavramının ekonomi ve eğitimle birlikte yüzleşilmesi ve tenkidi gereken hususlardan olduğu ifade edilmelidir. Bölgenin ekonomik bir hammadde ve enerji kaynağı(petrol), stratejik bir geçiş alanı (Süveyş kanalı) ve nihayet daha uzak bölgelerdeki (Hindistan) yerlerin korunması için güvencenin sigortası olmanın ötesinde bölge halklarının özgürlüğü ve refahı açısından sonuçları Türk bakışının Arap Baharı ile gelinilen noktada tarihe bakıldığından sorgulanan bir durum olarak durmaktadır. Bu ne Türklerin ve Arapların haklılığı ya da haksızlığını sorgulamak ne de işi üçüncü bir unsura havale ederek kolay bir analize girişme hevesi olmanın ötesinde aktüalitesini yaşadığımız günlerin tarihi ve kültürel muhasebesinin doğru yapılarak tarihin yapıp ettiklerini doğru anlama çabasıdır. Yoksa suçlamacı tavırlar pratik duruma katkı sağlamayacağı gibi kolonyal emperyal hegemonistlere alan açmaktan başka bir işe de yaramayacaktır. “Arap Baharında” Türk - Arap ilişkilerini Oryante Etmek Ya Da Kavramların Baharı” başlıklı yazımızda ilişkilerin kavramların bazında oryantasyonuna dair teklifler sunulmuş idi bu yazıda ise tarihi süreç içinde Türk-Arap ilişkilerinin mazisine Türk tarafından bakılarak oryantasyonu gereken bazı ana konulara temas edilmiştir. Zira zihinler kavramlar ve tarihle inşa ediliyor ise bu anlamda düşünce pratikleri logos(düşünme/bilme), pathos(hissetme/değer verme) ve ethos(arzulama/eyleme)⁵ bağlamındaki felsefi bir düşünce pratiğinden yola çıkıldığında var olanın bozukluğunun sebeplerini tarihte aramak, bunların tenkidi ve değer yargılarının yeniden adil ve ilmi kriterlerle tayini sonucunda yeni bir değer ve eyleme pratiği kurgulanabilir kanısındayız. Bu iki yazının bir üçüncüsü yeni Türk Dış Politikasının oryantasyonu bağlamında, yeni prensiplerin analizi doğrultusunda ilişkilerin değerlendirilmesi şeklinde olacaktır.

⁴ Lewis, Ortadoğu, s. 448.

⁵ Özlem, “Tarih...”, s. 362.

Bugün Arap Baharı denilen süreç içerisinde ana mesele “halk” denilen yeni devrim ve dönüşüm mekanizmasının içinden yüksek zihinlerin çıkarak bu süreci bölge ve halklar lehine düzenlerin kurulduğu; hukuk, bilgi ve etkin ekonomik sistemlerin söz konusu olduğu bir düzenin oluşmasını sağlayıp sağlayamamaları veya bölgenin enerji ve güç odaklı emperyal bakışın hammadde merkezi ve ileri zenginlik kaynakları için bir güvence mevki olan, siyasi, hukuki, sosyal ve ekonomik kaosların içinde kısır döngüler yaşayan bir coğrafya olmaya devam edip edemeyeceğidir. Seçimler ve demokrasi söylemi ve işlemi halklarımızı iktidara taşıyacaktır yoksa güçlünün hakkı işleyip kaos mu işlemeye devam edecektir bu zaman gösterecektir. Ancak bölgenin coğrafyası, halkları ve karşılaşılan emperyal mantık değişmediğine göre yaşanması olasılara dair de öngörülerde bulunmak pek zor değil gibidir. Bu sebeple önemli olan şey geçmişin çukurlarında eşelenmek değil zaman üstü manalara dair birlikteliklerimizi yeniden kurgulamanın kavram ve manalarının peşine düşmektir. Bu bakımdan Walter Benjamin’e kulak verdiğimizde, “Bergson’a inanmak gerekirse, *insan ruhunu zaman saplantısından arındıran şey, durée’nin güncel kılınmasıdır*. Bu inancı paylaşan Proust, yaşamı boyunca devam eden ve bilinç dışında kaldığı sürece benliğin bütün zerrelere işleyen anı kırıntılarıyla doyurulmuş bir geçmişi yeniden gün ışığına çıkarma çabalarının uygulamalarını, bu inancı temel alarak oluşturmuştur. Proust, *Fleurs du mal*’in eşsiz bir okuyucusuydu, çünkü bu şiirlerde kendi yaratısına yakın şeyler duyumsamıştı. Proust’un Baudelaire ile yakınlığının bütünü, aynı zamanda ona ilişkin deneyimlerini de kapsar. “Zaman”, der Proust, “Baudelaire’de tedirgin edici bir biçimde parçalanmıştır; açık olan yalnızca birkaç ender gün vardır ve bunlar, önemli günlerdir. Bu açıdan bakıldığında, ‘eğer bir akşam’ ve benzeri deyişlere Baudelaire’de neden sık rastlandığı da anlaşılmaktadır. Bu önemli günler, Joubert’in diliyle konuşmak gerekirse, tamamlanmış zaman günleridir. Herhangi bir yaşantı tarafından belirlenmemiş, salt hatırlamaya ayrılmış günlerdir; ötekilerle aynı öbekte yer almayıp, zamanın dışına çıkan günlerdir. İçeriklerine gelince, Baudelaire bunu *correspondances*⁶ (uyumlar) kavramıyla saptamıştır.”⁷ Evet zihinlerimizin kavramlar ve tarihle yeni bir uyum ile kaosunu aşma zamanı geldiye buna cehd etmek vaktidir. Bu manada

⁶ Walter Benjamin bu konuda “Correspondances, hatırlamanın verileridir. Bunlar tarihsel olmayıp, tarih-öncesi’nin verileridir. Bayram günlerini büyük ve önemli kılan, daha önceki bir yaşamla karşılaşmadır.” Bu bağlamda Benjamin Baudelaire’den bir şiir de aktarmıştır:

Göğün İmgelerini yansıtan köpüklü dalgalar,

Mistik ve vakur, karışmış birbirine

Zengin müziklerinin güçlü korosuyla

Günbatımının renkleri gözlerimden yansımakta.

Orada yaşamıştım. Walter Benjamin, *Pasajlar*, (Çev. Ahmet Cemal), İstanbul, 2007, s. 232.

⁷ Benjamin, *Pasajlar*, s. 230.

son sözleri Mehmet Akife bırakarak satılara nokta koymak uygun olacaktır. Zira bahsettiğimiz bu tarihi inkırazın canlı şahitlerinden ve muzdariplerinden birisi olarak Akif'e geleceğe dair önemli sözler söylemektedir: Mehmet Akif mezaristan ile söyleşir tarzda yazdığı şiirinde tarihe de bir atıfta bulunmaktadır. Bu mısralar başlangıç olarak konumuzu takdim açısından da uygundur:

Şanlı bir tarihsin: Mâzî-i millet sendedir.
 Varsa ibret sendedir, hikmet de elbet sendedir;
 Devr-i istila durur yadında, devlet sendedir!
 Çünkü hürriyet, hamaset sende, gayret sendedir,
 Zindegî zillettir artık, bence izzet sendedir! (Mezarlık şiirinden)

Görüleceği üzere tarih Mehmet Akif için sade bir bilgi sahası olmanın çok ötesinde bir alandır. Tarih öncelikle mefahirlerin ve geçmişin bir deposudur. Şüphesiz bu depo salt bir yığın değildir. Burada millete dair ve millet için anlamlar saklıdır. Tarihle kurulacak her sağlıklı ilişki tarihin bu bilgisinin üstünde duran anlam dünyasının keşfine bağlıdır. Bu anlamlar çözümlenmedikçe kuru bilginin insana vereceği tek şey kuru bir malumat hamallığıdır. İkinci mısradaki “ibret” ve “hikmet” kelimeleri ile ortaya konulan düşünce ve yaklaşım da tam buna işaret etmektedir. Unutulan bir geçmişin yeniden canlanması ancak ondaki ibretleri okumak ve anlamları yeniden muasırlandırmaktan geçer. Geçmişim tüm yıkımları ve yeniden yapılmaları hep tarihin içinde yeniden keşfedilmeyi beklemektedir. Olmuş olana dairin içinde keşfedilmeyi bekleyen bilinç alanının açılmasını beklemektir bu. Devlet sendedir, hürriyet, hamaset, gayret sendedir derken tarihin bu var edici gücüne işaret edilmektedir. Günün yaşanamaz olan zaman ve mekânın daraldığı halinden yeniden bir genişlemeye geçmenin imkânları ve izzetin kodları tarihin o kadim ama hikmetli kollarında beklemektedir. Unutulmuş olana dair ne varsa bir yönüyle tarihin deposunda saklanmış bulunmaktadır. “Tıpkı piramitlerin hava geçirmeyen bölmelerinde binlerce yıl kapalı kalmış tohum tanelerinin, yeşerme güçlerini bugüne kadar koruyabilmiş olmaları gibi...”⁸ Zamanın ruhu derinliğini ister tarihsici bir üst idealden alsın ister de tarihselci bir zamansallıktan insan için var olanın gerçekliği her halükarda baki kalmaktadır. Arap Baharında tarihin baharı da yaşanacak mı işte soru ve mesele burada başlamaktadır.

⁸ Walter Benjamin, “Hikâye Anlatıcısı”, *Son Bakışta Aşk*, (Haz. Nurdan Gürbilek), İstanbul, 2006, s. 83.